

Hva er kunst- og uttrykkspedagogikk?

5 svar fra deltagerne i 2003-2004 kullet basert på erfaringer fra samling 1 feb. 2003.

Mål-tre

- Skape bevegelse i forhold til fastlåshet
- Arbeidssituasjonen skal være mer basert på kunst og uttrykksmetoder
- Å få rotfestet repertoaret av nye metoder og forståelse
- Tåle kaos og uforutsigbarhet
- Få mer åpning for kreativiteten fra kroppens sanselighet
- Større evne til tilstedeværelse sammen med andre

Hvorfor jobbe med kunst- og uttrykkspedagogikk? Felles mål for kull 2003-2004
Jll. fra Bjørg N. Bøgwald.

Redigert av Per Espen Stoknes, kursansvarlig, juni 2003.

Hva er egentlig kunst- og uttrykkspedagogikk?

Av Lene Gundersen

Nikolas 5 år: Mamma, hva er det du lærer på skolen din?

Kunst- og uttrykkspedagogikk

Jeg lærer hvordan jeg skal lære andre å leke. Det høres sikkert rart ut at jeg må lære andre å leke for det kan jo du som er barn veldig godt, men ungdom, voksne, og gamle – vi har glemt mye om hvordan man gjør det!

Jeg skal gi deg et eksempel på hvordan jeg ville lært familien vår å leke sånn som vi lærer om på skolen så kanskje det er lettere å skjønne:

Husker du når Lille, hesten vår, døde. Da ville du invitere alle til fest. Tenk deg at vi gjør det. Og alle kommer: Oldemor, Bestefar, Bestemor, tanter, onkler og søskenbarn.

Først ber jeg Pappa fortelle historien fra da Lille lå i magen til mamman sin og helt til nå når hun er på de eviggrønne gressmarker. Så går alle ut i hagen. Der kan de voksne være Lille og og alle barna kan ri på hver sin Lille. Når vi har lekt det ferdig, legger jeg ut store ark og fargestifter. Alle kan tegne Lille på hvert sitt ark. Til slutt kan alle henge opp sitt bilde etter hverandre og fortelle litt om det.

Ulike kunst-og uttrykksformer

Mamma kaller det å høre på Pappas fortelling, det å late som om vi er Lille og rytter og det å tegne Lille for ulike leker. Andre leker vi lærer om er musikk, dans- og bevegelse, lesing, teater, skrive egne eventyr og lage dikt. Noen av lekene vi lærer om på skolen er kanskje litt annerledes enn lekene du leker til vanlig.

Grunnleggende slektskap mellom kunst- og uttrykksformer

Vi lærer at alle disse lekene er i slekt med hverandre. Det å være i slekt er det å være i familie. Men det er en forskjell på slekt og nær familie. I din familie er du, Pappa og Mamma. Mens i slekta di er alle de som vi tenkte var på Lille-festen vår. I slekta er også broren til Oldefar, søstra til tante Lene og andre vi ikke engang kjenner. I en lekefamilie er for eksempel alle leker som har med maling å gjøre; det å male med vannmaling, fingermale og så videre. På skolen lærer vi leker fra hele lekeslekta. I lekeslekta er alle lekene jeg har fortalt deg om og flere jeg ikke vet om ennå.

Det intermodale perspektiv

Grunnen til at vi lærer om hele lekeslekta er fordi skolen synes det er mye bedre å gjøre sånn som oss i Lillefantasien enn for eksempel å bare tegne Lille hele dagen lang. Når Pappa forteller bruker vi ørene, når vi leker Lille og rytter bruker vi hele kroppen, når vi tegner bruker vi hånda og øynene og når vi prater om det vi har tegnet bruker vi munnen. Hvis vi ikke hadde lekt ville vi mest husket Lille med tankene våre. Forskjellige leker gjør at vi husker Lille med hele kroppen.

Grupper og organisasjon

Barn vet at for å bli ordentlig kjent med hverandre må de leke sammen en stund. Det har vi voksne glemt så det skal Mamma hjelpe ungdommer og voksne på jobben til å huske. På skolen lærer vi både leker for å bli bedre kjent med hverandre og for at alle skal bli bedre kjent med seg selv:

Forbindelsen mellom skapende uttrykk og intrapsykiske prosesser

Lekene gjør at barn, ungdommer, voksne og gamle har det mye bedre. Du som er barn er for eksempel god på å leke ut det du er lei deg for. Som når du ville ha lekefest for Lille. Og det er veldig bra for da jobber tankene og kroppen din med det leie og da blir det ikke så trist lenger. Som du vet har alle ungdommene på jobben opplevd mye trist. Mange har ikke hatt mammaer og pappaer som har vært snille med dem. Alle de triste tankene er inne i kroppen deres og det kan du tenke deg gjør vondt. Mamma vil lære ungdommene og voksne hvordan vi kan leke ut alt det triste vi tenker på.

På skolen sier vi at det er livsviktig å leke. Det betyr at alle mennesker må leke for å ha det bra. Det er ikke noe rart at barn ler mye mer enn ungdommer, voksne og gamle!!! Så ved å lære ungdommene og voksne å leke tror jeg vi vil smile og le enda mer enn vi gjør nå.

Det skapende mennesket

For de aller fleste ting vi gjør finnes det regler for hvordan vi skal oppføre oss. Det som er ekstra kult med det å leke er at alle bestemmer selv hva de synes er viktig. Jeg skal gi deg et eksempel her også: Når du ridde på Lille måtte du sitte med rett rygg, holde i tøylene for å styre henne og ikke hyle høyt. Når du leker rytter på Lillebestefar kan du sitte oppned, styre han med en banan og synge høyt på Kaptein Sabeltann. Ingen andre enn dere bestemmer hvordan dere vil leke. Ingenting er rett eller galt. På jobben min er vi voksne og ungdommene vant til at vi helst skal følge regler i det meste vi gjør. Det blir veldig kjedelig kan du tenke! Da trenger vi å lære å leke igjen. Etter hvert som alle blir bedre og bedre på å leke vil vi klare å finne på leker der en alene eller flere sammen får helt nye ideer. Det er da det blir gøy!

Streben etter skjønnhet

På skolen lærer vi at det å lage noe fint er kjempeviktig for at alle mennesker skal ha det bra. Se for deg alle de bildene vi tegnet av Lille på festen vår. De hadde sett veldig fine ut. Det er så mye kjempeflott som kan lages når man leker. Når voksne og ungdommer ser på alt det flotte vi klarer å lage både alene og sammen blir vi stolte og glade. Det blir også kosligere på jobben når vi henger opp fortellinger, dikt og bilder vi har laget.

Rom for sjelen

Tenk nå på hvor kjedelig du synes det er en dag du ikke har hatt tid til å leke idet hele tatt. Tenk på hvor sur du er da! Så kan du tenke på Mamma og Pappa og andre mennesker som går mange dager, uker og år uten at vi har tid til å leke i det hele tatt. Noe av det viktigste jeg håper å lære på skolen er hva jeg skal gjøre for at ungdommer og voksne klarer å ta seg tid til å leke.

“learning by doing”

For at Mamma skal kunne lære andre å leke så må jeg jo først lære det mye bedre selv. På skolen min lærer vi å leke lekene selv samtidig som vi lærer hvordan vi skal lære de bort til andre. Det er jo veldig bra, for da blir jo jeg flinkere til å leke hjemme også.

Nikolas, nå tror jeg du skjønner mye av hva jeg lærer på skolen min. Jeg har lært litt mer jeg også; så tusen takk for god hjelp med leksene mine!

Refleksjoner etter 1.samling i kunst- og uttrykkspedagogikk

Av Liv Bråten

Hva er sjel?

Min sjel savner ord
Min sjel søker form
Min sjel leter etter retning
Hvor er min sjels støttende hånd?

Min sjel hviler i furuas tette krone
Min sjel støtter seg mot furuas sterke stamme
Min sjel henter kraft i furuas dype røtter
Min sjel er en kongle i furuas fang

Og hva er kunst- og uttrykkspedagogikk?

Jeg kom fra forkurset, full av glede og undring. "Hvor har du vært, tante Liv?" spurte min unge niese. Hun studerer til å bli ergoterapeut, som meg.

Og jeg fortalte om hvordan jeg kom til kurset med ønske om inspirasjon og der møtte en litt alvorlig gruppe. Fortalte hvordan vi fikk inspirasjon og opplevde at fantasien kom frem gjennom dikt og fortellinger, bevegelse, dans, maling og forming. Sa hvor godt det var å være tilstede i meg selv og sammen med gruppa.. Hun fikk se min trette bamse og høre dens dikt og fortellinger. Jeg kjente det glødet i kinnene og stemmen min.

Min niese så på meg med interesse i blikket. "Men hva skal du bruke dette til?", spurte hun. "Det jeg har lyst til", sa jeg, "er å få tak i og bruke mer av den kreativiteten jeg har i meg i samvær med andre. Da jeg lærte å bli ergoterapeut hadde formingsfag og kreativitet en stor plass i utdanningen. Vi trodde på at det har stor helbredende effekt å få det skapende frem i den som er syk. Jeg vet det er sant, men det legges så lite vekt på det i helsevesenet og i samfunnet i dag. Da jeg gikk ut i praksis som ergoterapistudent manglet jeg noe jeg ikke før nå vet hva er. Jeg gikk ut med mine teorier, min kunnskap og mine ferdigheter. Jeg skulle vise at ergoterapi var verdifull og nyttig. Jeg skulle prestere og jeg strevde. Jeg lærte ikke hvordan jeg skulle gå ut med meg selv og det jeg kan tilstede i meg selv. Dette har jeg etterhvert lært mye om, gjennom Rosenmetoden og gjennom å

våge og skape mitt eget uttrykk. Jeg har lyst til å skape kurs og tilby det til studenter som skal ut å arbeide med syke mennesker. Fokus skal være på å være tilstede i seg selv sammen med andre. Kunstuttrykkene sammen med teori og kunnskap om grupper skal hjelpe meg til å gi dette form”.

Jeg trakk pusten dypt. ”Hva tror du om dette”, spurte jeg, og min sjel søkte hennes litt. Hun så på meg med varme, glede og anerkjennelse da hun sa: ”Dette tror jeg blir kjempebra, tante Liv!”

Så gikk det noen dager, og jeg møtte en gammel kollega. Hun lurte også på hva jeg drev med for tiden. Jeg tenkte meg litt om før jeg fortalte at jeg tar enda en ny utdanning på mine gamle dager. ”Er det noe med kropp og sjel og sånt igjen?”, spurte hun litt ironisk. ”Nei, jeg har begynt en helt ny utdanning som heter Kunst- og uttrykkspedagogikk. Nå skal du høre”, sa jeg, og ba min sjel om hjelp.

Kunst- og uttrykkspedagogikk er en metode for å bringe bevegelse og nytt liv i en gruppe eller en organisasjon som har stivnet til eller er på leting. Metoden inviterer til å lete etter den inspirasjon, fantasi og kreativitet som er i oss alle. Den åpner for å uttrykke dette på en lekende måte gjennom bevegelse og dans, tegning og maling, humming og drama, tromming og musikk, fortellinger og poesi, og gjennom å gi liv og form til en leirklump.

Slik kan hver og en i fellesskap nærme seg større samhörighet, finne nye retninger og felles mål, få tak i nye tanker og ideer, skape nye muligheter og vekst for den enkelte og for arbeidsplassen. Skape noe vakkert sammen.

Så jeg et snev av interesse i blikket hennes? Jeg våget meg videre og fortalte om mine kurstanker for ergoterapistudenter. Og litt famlende om noen andre ideer som bare kom. ”Hva skal du bli når du blir stor, du da Liv”, sa hun. ”Jeg er stor”, sa jeg. ”Ja men hva skal du bli når du blir virkelig stor”, sa hun med en liten latter. Da slo min sjel ut med armene, smilte stolt og sa: ”Se, så stor er jeg nå”.

Og jeg gikk videre med en synlig diamant i brystet.

Poetiske definisjoner?

Noen definisjoner takk, sa Per Espen, vår kursleder. Hummmm.
Poetisk presisjon ville han ha!

Jeg måtte grunne noen dager til. Lete etter noen norske uttrykk for alle disse engelske fagordene som forming, storming, norming og working, pseudo og high performance team etc. etc. Hummmm. Ferden gikk til fjells for noen dagers jobbing, hummmm, og noen skiturer. Hummmm.

Den siste jobbedagen kom jeg hjem til hytta i solnedgangen. Tara logret med halen og ba om tur. Jeg fyrte opp i ovnen. Så gikk vi langsomt oppover den bratte fjellsiden. Jeg snudde meg for å se etter Tara, og der! Blikket mitt ble trukket inn i en stor, lysende fullmåne. Himmelen over var dus blå. Under månen, i møtet med åskammen på den andre siden av dalen, lå et tynt slør av blålilla skyer. Jeg trakk pusten fort inn noen ganger – så utrolig vakkert!

Heisann, dette var jo en estetisk respons. Skulle jeg løpe ned etter kameraet? Nei, heller finne noen andre uttrykk for skjønnheten etterhvert. En tegning, en fortelling? Noen k&u-ped modaliteter var på gang. (For et uttrykk)! Jeg startet

med noen store armbevegelser og tegnet mange måner, først mot himmelen og så mot bakken. Tara bjeffet, var redd jeg skulle lette. Som om jeg var et helikopter!

Blikket var vendt mot månen og himmelen. Jeg så på månen gjennom de bladløse bjerkekvistene, gjennom granenes lubbene grener, over furuas tette krone. Pustet og nøt de vakre bildene. Kom opp over Hakkestadslåtten og tok veien mot Hingsa. Der stoppet jeg opp og tok mange nye og dype inspirasjoner der jeg skuet nedover dalen mot Kvisla og oppover langs åskammene mot Geilo. Imaginasjonen våknet med sansene. Jeg merket hjerte slå, kjente den kalde fjellufta mot kinnene, hørte snøen knase der vi vandret videre oppover. Og månen vokste i sørøst.

Det var som om himmelen var en parasoll over jorda - i blått og rosa. Noen hadde klippet en stor runding i himmelvevlingen slik at lyset der ovenfra kunne slippe ned til oss. Det var skygger der i åpningen. Noen englegrupper kanskje som så ned på vår krigstruede jord? "Finn på noe da!" ba jeg. Og de formet seg i små, utydelige grupper. Så begynte de sakte å bevege seg, så fortere og fortere. Det stormet!

Det kom en ring av lys rundt månen. Himmelen ble mørkere, fargene var i langsom og myk forandring mot det gråblå.

Enda var det lyst ute, og Tara og jeg gikk sakte hjemover. Vi møtte lukta av bjerkebål fra hytta. Fant et tomt fuglerede under et tre som jeg varsomt tok vare på. Kastet et siste blikk mot det lysende hullet på himmelen, og sendte et ønske om en stor performance senere på kvelden. Med gode bilder på netthinnen gikk jeg inn til kveldens mange gjøremål.

I forventning tok jeg siste turen ut. Månen var blek gul nå, og kastet et kaldt lys på den snedekte enga. Skyggene i månehullet var falt til ro. Men det var blitt flere lysende hull på himmelvelvingen - i sør og nord, i øst og vest. Jeg ba en stille bønn om enda mye mer lys. Lys for verdensherrers fastlåste hjerter. Fullmånen lyste opp i soverommet. Jeg ble lenge liggende å lytte ut i stillheten.

Lytte etter LaLobas sang.

Humm, humm.

Blir det noen prosessgevinst i gruppa vår tro?

Eller god avkastning på investert tid kanskje?

Potensialene er der og kan gi synergier muligens.

Jeg har noen scenarier, eller fremtidsbilder om du vil, for neste samling.

Hummmm, hummmm.

FRA SAMLING 1:

KUNST -OG UTTRYKKS PEDAGOGIKK

KREATIVE METODER OG GRUPPEDANNELSE

"forming"

"storming"

"norming"

"performing"

"adjouring"

AV RUNE SLOTH FALCK

KUNST OG UTTRYKKPEDAGOGISKE METODER

Kunst- og uttrykkspedagogikk er at man gjennom kunstneriske opplevelser og egen kreativitet kan påvirke seg selv og andre. Metoden inneholder bruk av kreative uttrykk i en organisasjon og gruppe. Og innholdet i metoden er bruk av maling, bevegelse, musikk, eventyr osv... Dette kan brukes i gruppe og organisasjon for å nå et mål, utløse større kreativitet i organisasjonen, løse konflikter osv....

HVA SKILLER UTTRYKKS PEDAGOGIKKEN FRA UTTRYKKS TERAPIEN

Kunstterapi og uttrykkspedagogikk bruker mye av samme tilnæringsmetoder i arbeidet, men har klare forskjeller i mål og hensikt. Den pedagogiske tilnærming har klare estetiske intensjoner med mål om å få estetiske responser i organisasjonen /gruppen. Dette for at organisasjonen/gruppens skal nå sine uttalte mål. Det handler om å treffe organisasjonen/gruppa rett med riktige kunstrisk uttrykk og med de riktige overgangene (bevegelsen fra et uttrykk til et annet) i prosessen. Stiller vi terapi og pedagogikk opp mot hverandre kan vi se kontrastene i følgende tre punkter:

VI KAN FORSTÅ KUNST –OG UTTRYKKS TERAPI SLIK

- 1) Terapien har en **individuell mål**, med helbredelse og selvtvilling.
- 2) Den har en **retning** inn i det **private** og den **personlige**, ofte med vekt på fortid/traumer.
- 3) Det arbeides mest med enkelt**individer** og/eller med individet i gruppen.

Kunst –og uttrykksterapi ser mer på selvtvilling og inn i det private som fortiden, nåtiden og følelsen rundt dette. Den forholder seg til enkeltmenneskets ”egne” historier.

VI KAN FORSTÅ KUNST –OG UTTRYKKS PEDAGOGIKK SLIK

- 1) I uttrykkspedagogikk er det viktigste **organisasjonens mål**/gruppas mål. Det handler om organisasjonsutvikling og det sosiale system.
- 2) **Retningen** går ut i det **imaginale** (fantasi), kunst og metaforverden(symbol).
- 3) Det arbeides mest med **gruppe** og gruppe i organisasjonen.

I pedagogikk tar vi hensyn til organisasjonens/gruppas mål, dvs. legger opp til at dette lar seg gjøre. Vi kan være personlige og inderlige, men fokus er ikke i utgangspunktet på det private! Og beveger oss ut i imaginasjonen, ut i kunsten og har fokus på uttrykket og overganger i uttrykket.

DET ESTETISKE

I uttrykkspedagogikk brukes betegnelser som estetisk objekt, estetisk intensjon og estetisk respons.

DET KAN SE UT PÅ EN SLIK MÅTE:

- **Estetiske ting/objekter** kan forklares med en ting som kan bli noe mer. Jeg har brukt et eksempel med et stykke tre som en estetisk ting. Denne ting kan brukes til noe, men krever oppmerksomhet på hvordan den taler til oss. Hvordan kan den bli noe mer?

- **Estetisk intensjon** kan forklares som viljen til å skape noe vakkert. Det å finne sjelen i tingen/objektet. Det å skape noe ut av dette stykke tre. Hvor går veien, hvordan beveger eller hvor finne overgangene i tingen.

- **Estetisk respons** kan forklares som å bli ”involvert”. Det er et møte med hjerte i en selv eller en god reaksjon. Det blir å finne sjelen i en ting. Når en ting har sin unike form taler den til oss. Det som skjer får en plass i vårt liv.

Det estetiske tilnærming i uttrykkpedagogikken viser vei i prosessen med arbeid i organisasjonen/gruppen. Når ting/objekter får estetikken til seg skjer forandringer/prosesser i organisasjonen og gruppen. Det blir fokus på overganger i uttrykket. Bevegelse inn i imaginasjonen, kunsten osv....

OVERGANGER I UTTRYKKSPEDAGOGIKK

I kunst –og uttrykkspedagogikk er overganger mellom de kreative metoder er viktig virkemiddel for at organisasjonen/gruppen skal nå sine mål i prosessen. Det er derfor viktig å ha kunnskap til en mengde måter å uttrykke seg kreativt på. Overganger er å bevege seg fra en uttryksform til en annen til rett tid i prosessen. Det er derfor viktig å følge ”bildet” i gruppa/organisasjonen. Å følge bildet i gruppa/organisasjonen er å sørge for at prosessen beveger seg i riktig retning med de riktige kreative medier.....

HVA KAN GJØRES FOR Å LYKKES:

- 1) Mål for organisasjonen/gruppa, hvor mange mål og hva er viktig. Roller og ansvar. Skape eierskap i gruppa. Prosedyrer, hvordan gjør vi beslutninger og hvem bestemmer. Felles mål.
- 2) Uttrykkspedagogiske verktøy som; bevegelse, poesi, eventyr, maleri, musikk, lek, ritualer, positiv individuell deling, lego, leire, drama, sosiometri osv.....

- 3) Styring med riktige uttrykkspedagogiske verktøy mellom overgangene for å nå organisasjonens/gruppas mål.

SLIK KAN MAN SE GRUPPEFASER

GRUPPEFASE	FORKLARING PÅ FASENE
GRUPPEFASE "FORMING"	Mennesker samlet for å undersøke mål. Danne felles målforståelse. Begynnende team identitet.
GRUPPEFASE "STORMING"	Håndtering av konflikter. Fokus på de/den enkelte i gruppa. Presset på gruppa øker. Grenser i hverandre. Løsning gir samhold og normer.
GRUPPEFASE "NORMING"	Samhold, stabilitet og identitet. Holde konflikter borte. Vi er best. Etablere felles visjon.
GRUPPEFASE "PERFORMING"	Arbeidsdeling og aksept av forskjelligheter. Måltrettet diskusjon om fremgang. Strategi. Mot felle mål "real team".
GRUPPEFASE "ADJOURING"	Fokus på avslutning, Fullføring. Evaluering og læring. Frigjøring til nye prosjekter.

■ *Tabell: Forkortet forklaring av gruppefaser og forståelse.*

EKSEMPEL PÅ UTTRYKSPEDAGOGIKK

Jeg vil her komme med eksempel på bruk av uttrykkspedagogiske verktøy, overganger og hvordan gruppefasene kan bevege seg.

Gruppen finner sted på Færingen Terapeutiske samfunn, et 18 mnd. behandlings program for rusmisbrukere med lang misbruk. Gruppa er 10 personer. Gruppa er relativt trygge på hverandre, 2 nye deltagere.

Gruppens mål er rus/rusproblematikk, dvs. bli kjent med/undersøke. Se hverandres erfaringer, forståelse av vår kamp til "rusfrihet".

Gruppa starter i sirkel med "center point" og musikk. Åpent vindu med føringer på tema/mål for gruppa. Vi beveger oss videre inn i sosiometri øvelser.

Spørsmål: Hvor lenge har du ruset deg? Still opp i rommet etter hvor mange år!

0-5 år? (2 stk.)	5-10 år?	10-15 år? (8 stk.)
------------------	----------	--------------------

Spørsmål: Hvor mange overdoser har du hatt? Still opp i rommet etter hvor mange!

0-3 overdoser? (7 stk.)	3-6 overdoser? (3 stk.)	6-9 overdoser?
-------------------------	-------------------------	----------------

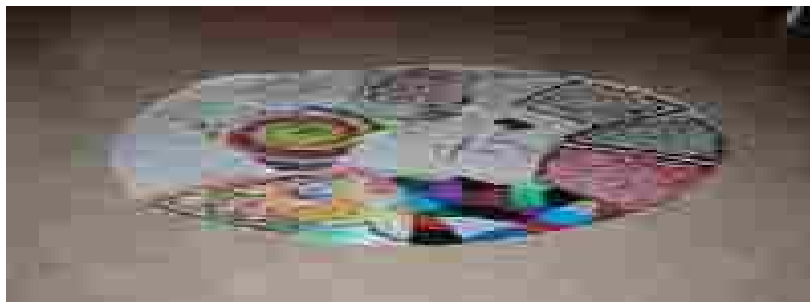
Andre øvelser var:

Opplevd vold i hjemmet eller ikke? Foreldre som har ruset seg eller ikke? Hvem har utøvd vold og hvem har mottatt vold? Hvor mange har opplevd at andre har død av overdose? Hvem har prøvd å redde andre fra overdose og mislykkes?

Overgang til nytt verktøy; individuell maleri. Tema fortsatt rus og hva fikk du ut av bevegelsene og oppdagelsene i sosiometri øvelsen.

Overgang til nytt verktøy; egen presentasjon av bilde på scene av forståelsen av rus, individets likhet. Håndtering av problematikken.

Overgang til nytt verktøy; danne individets bilde til felles bilde, ansvarsfordeling. Avslutning av gruppe med sirkelsamling.

KILDER

Færingen Terapeutiske Samfunn
Katzenbach & Smith (1993): *The Wisdom of Teams*
Per Espen Stoknes

ORD OG UTTRYKK

Sosiometri – kartlegging av sosiale relasjoner (gruppestruktur).

Overgang – skifte mellom kreativt uttrykk (fra sosiometri til maleri).

Center point – en lystake, en blomst osv.. i sentrum av gruppa.

Åpent vindu – et styrt tidsrom i gruppa der det er åpning for å prate om tema eller annet.

Uttrykkspedagogiske verktøy – dvs. maleri, poesi, eventyr, osv.....

Hva er kunst –og uttrykkspedagogikk, fortalt til et barn

Av Synnøve Anmarkrud

Det var en gang en gruppe som samlet seg på NIKUT. Og så startet eventyret, eventyret om kunst- og uttrykkspedagogikken, om sjelen i vår tilværelse, om hvordan vi kan forstå og oppleve den !

Eventyrene er fulle av metaforer, Asbjørn, eller bilder som vi lager oss i hodet når vi forteller eller lytter til historier eller leser og kikker på tegninger i de gode bøkene. Alle disse bildene vi lager oss av tingene rundt oss, er det kjempeviktig å gi plass til inni oss. Det er snakk om å la fantasien vår slippe til (eller som vi voksne ofte sier; å leve gjennom estetiske responser), til å fortelle om oss selv/vise fram oss selv på ulike måter. F. eks kan vi hoppe og danse av glede eller trampe i golvet av sinne, tegne bilde av den morsomme kameraten vår eller tøffe oss på gitaren, fordi læreren var urettferdig i dag - alt dette viser hvordan vi kan leve med oss selv hver dag i den store, noen ganger skumle men også så gode og flotte verden vår.

Jeg husker en gang da du var mye mindre enn nå og vi satt på trikken gjennom byen på vei hjem en stjerneklar høstkveld. Himmelen beveget seg mot nattmørket, men det du sa, gjorde at jeg så natt- og daghimmelen på en helt ny måte: ”Vet du hva mamma, nå åpner himmelen seg så vi kan se inn til stjernene men i morgen tidlig lukker den seg igjen for da er alle stjernene borte.” Akkurat det bildet ble værende igjen i meg , fordi jeg syns det var så fint sagt.

Vet du hva Asbjørn, jeg syns det er ganske morsomt å fortelle deg litt mere om utdanningen min i kunst-og uttrykkspedagogikk. Ikke minst er det morsomt fordi jeg oppfatter at dere barn er mye nærmere denne måten å uttrykke dere på enn vi voksne. Vi har glemt litt hvordan det er å leike, men det lærer vi altså påny i denne uttrykkspedagogikken.Vi sitter ikke på pulter og leser og skriver mest om det. Nei, vi blir bedt om å gå ut på golvet og sammen med andre, eller alene, kjenne etter hvordan vi har lyst til å bevege oss, danse, lage lyder med stemmen, eller instrumenter, male en tegning eller skrive noen ord om noe vi kom til å tenke på. Ofte får vi en oppgave først, f eks på det første kurset i februar skulle vi vise på en eller flere av de måtene jeg nå har snakket om, hva vi håpet å lære eller få til av nye ting i jobben vår når utdanningen er ferdig.

Syns du det høres rart ut at vi voksne blir litt som barn igjen, dere har jo blitt så vant til at vi voksne mest bruker ord for å fortelle hva som er galt og riktig eller når vi er glade, triste eller sinte.

Jeg har jo fortalt deg om jobben min hvor jeg ofte snakker med folk som er uenige, misforstår hverandre og til og med krangler og er sinte på hverandre. Ofte hjelper det å snakke, men ikke alltid. I det siste har jeg mer og mer lurt på: Tenk om vi nå kunne ha funnet på en morsom lek sammen så vi ikke igjen blir sittende fast i de samme ordene og måten å snakke med hverandre på og uten at det skjer en forandring som alle kan være fornøyd med.

Det er det fine ved uttrykkspedagogikken, at der er det lov å leke, klarer du ikke å få sagt det du vil gjennom å snakke, ja så kan du kanskje lage en tegning eller danse litt og så

kommer det fram ting inni deg som du ikke fikk tak i så lenge du bare brukte ord. Og hjelper det ikke å danse eller å male så skjer det kanskje noe når du begynner å lage lyder enten med stemmen din eller med et instrument. Med et fint ord kalles det å bevege seg fra tegning over i dans og videre til musikk, å gå fra en modalitet over i en annen, eller å være i det ”intermodale rom”.

Men dette ble litt vanskelige ord. Det viktigste med alt det vi gjør, er å oppdage hvor mye fint det bor inni hvert menneske og at vi må leke det fram i oss. Da kan vi ha det gøy og vi blir alle kunstnere og små guder som skaper glede og vakre ting både for oss selv og de vi er sammen med.

Og noe som er veldig viktig i uttrykkspedagogikken – jeg holdt nesten på å glemme det – er at vi ikke tenker at vi skal behandle eller reparere andre mennesker. Vi skal i stedet hjelpe dem til å finne fram til alt det gode og fine som kanskje har ligget gjemt bort i mange år og som de kan bruke når de syns de har problemer med å få til det de ønsker, f.eks i sin familie eller i en annen gruppe med flere mennesker.

Til slutt Asbjørn, fortellingen om La Loba, Ulvekvinnen var det ikke det hun het, ble diktet for oss under kurset. Hun dukket opp i de forskjelligste forklæringer og uttrykk og på de mest uventede steder, og hun brakte nytt liv til tørre bein og sang livet tilbake i gammelt skrot. Og så tenkte jeg på deg og meg. Du ser livet og sjelen i dine gamle kosedyr fremdeles, og jeg limer sammen to glasskår, så de blir til en hel skål igjen. Jeg syns det er fint at vi ikke så lett forlater eller kaster fra oss våre gode venner - TINGENE. Den dagen vi kanskje likevel må ta farvel med noen av dem, kunne vi kanskje lage en liten avskjedsfest og skrive et lite dikt som vi kunne synge for dem når de drar. Du, det har vært fint å fortelle deg litt om det jeg hadde på hjertet. Takk for at du ville høre på meg og ha det bra så lenge !

Hva er Kunst-og Uttrykkspedagogikk ?

En dialog med et barn (B), en lærer (L) og to jenter (J) i gråsonen ...

Av Thorill Kirkbakk (Th)

B: Hva lærer du nå ?

Th: Jeg lærer om det som du er opptatt av.

B: Hva da ?

Th: Du er glad i å leite etter fine steiner. Du elsker å plukke blomster/ og du løper lett etter sommerfugler. Du klatrer i trær. På byggetomta finner du blåleire. Fingrene dine leker med leira, og du lager artige figurer; som den morsomme hesten med de lange beina ! Du kler deg ut med høghælte sko og store hatter, og spiller teater med vennene dine. Du tegner/ og maler med alle slags farger. Snart danser du til trommelyder. Du kan sitte stille lenge når du hører rolig musikk. Du liker eventyr, men lager også egne fortellinger. Iblant bobler det fram rim og sanger ! Du stryker hunden over pelsen. Du snuser inn lukt av kald jord/ du hopper og spretter og gleder deg over "puse-labbene" på trærna nå i mars !

B: Du kan vel bare gjøre det du har lyst til du og. Må du gå på skole for å lære dette, da ?

Th: Du er barn. Det meste av dagen kan du leve i din fantasiverden. Voksne skal gjøre nytte. De fleste voksne mener at arbeid er alvor, mens lek bare er tull og tøys. Vi lærer nå at viktige saker skjer i leken:

- vi kan vise hvem vi er på en annen måte enn ved å fortelle om jobben vår, f. eks,
- vi lærer hverandre å kjenne på en annen og ærligere måte
- vi forstår lettere situasjonen vi er i,
- det blir mer orden og glede inni oss, i alle fall kjenner jeg det sånn,

B: Du lærer å leke ?

Th: Ja, jeg lærer å lytte til fantasien. Jeg lærer å fortelle om meg sjøl og de andre, fortelle viktige saker gjennom å male, danse, spille teater, lage lyder, forme leire, lage dikt...-. Jeg oppdager stadig at fantasien er klok, og derfor lærer jeg, mer og mer, å kunne stole på fantasien. Det er spennende å slippe fantasien til når vi er sammen, i stedet for bare ord,- slik som voksne helst gjør. Det er ikke viktig hvem som er flinkest og best, men at vi sammen løser oppgavene.

En lærer (L) overhørte samtalen med barnet, og spør:

L: Hva menes med Kunst-og Uttrykkspedagogikk ? Er det en pedagogisk metode som kan benyttes ift et hvilket som helst fag ?

Th: Kunst-og Uttrykkspedagogikk er både en metode for selvutvikling og spesielt en metode som kan bidra til gode gruppeprosesser – til et godt klassemiljø f.eks.

L: Hvordan da ?

Th: Kunst-og Uttrykkspedagogikk åpner opp for fantasien, for sjelens kunnskaper. En fastlåst konflikt i klassen kan løses ved at barna for eksempel maler, tegner sine opplevelser av det som skjer, eller skriver historier, dramatiserer el.l.

L: En annen innfallsvinkel enn samtale, altså ?

Th: Ja, for å få en større forståelse av situasjonen.

L: Ja, og jeg ser at det kan forhindre utpeking av syndebukker.

Th: Det er snakk om å se klassen som en helhet, og å finne løsninger som alle i klassen kan enes om fordi de har vært med i prosessen.

L: Disse metodene kan vel og være nyttige i et lærerkollegium ?

Th: Ja, metodene kan bryte isen mellom mennesker ved at hierarkier viskes ut. Lek og latter er seriøse arbeidsredskaper, som gjør det lettere å se konflikter i "hvitøyet". Metodene kan sette igang prosesser som fører til konstruktive løsninger.

To episoder fra virkeligheten:

4/3-03 ved Grensen i Oslo: Jeg (Th) passerer ei jente (J) som sitter på fortauet, som tigger. Jeg angrer og snur, og setter meg på hult hos henne.

J: Nå vil jeg ut av dette livet med dop- Jeg prøver å få plass ved et behandlingshjem.

(Th. er selvfølgelig klar over muligheten for løgn, men velger å ta jenta på alvor). Det er lange ventelister. Jeg vil ha orden på livet mitt, men jeg vet ikke hvordan.

Th: Du har ei ulvekvinninne inne i deg, som du kan spørre. Hun er klok, sterk, hårete, vill og modig. Hun vet.

Med ett kommer en svær "grønnlandshund", som ligner en ulv, forbi oss på fortauet. Vi ser forundret på hverandre og smiler. Jeg reiser meg for å gå.

J utbryter: Jeg skal huske det der med ulvekvinninne !!

11/3-03 på Nevsky Prospekt, ei hovedgate i Sfc.Petersburg, Russland:

Jeg samtaler med ei ung kvinne. Hun er i en vanskelig livssituasjon. Jeg nevner enkelte metoder fra Kunst-og Uttrykkspedagogikken, og spesielt ulvekvinninne. Det skaper latter, når en svær lurvete ulvehund passerer i samme nu,- på fortauet i millionbyen !

Noen definisjoner:

Sjel, daimon, eikenøtt:

Ord for den gåtefulle kraften i menneskelivet som vi legemliggjør; vår egenart, bildet i oss som er bærer av/ eller hjelperen ift. vår skjebne.

Sansing:

Kroppens "instrumenter" som gjør det mulig for et menneske å oppleve tilstedeværelse i øyeblikket.

Estetisk respons:

Opplevelse der kroppen reagerer med "å trekke pusten", fordi noe i oss blir overveldet av det vakre.

Pedagogikk:

(gr. "barn" - "lede") I Oldtiden en slave som fulgte barn til og fra skolen og hjalp dem med hjemmearbeidet - Kunnskap om teknikker som er hensiktsmessige ved overføring av definerte læringsmål til en bestemt målgruppe.

Kunst-og Uttrykkspedagogikk:

De overordnede målene kan f.eks. være; større selvinnsikt for enkeltindividet, en god gruppedynamikk/ økt produksjon i bedriften. Hovedprinsippet i Kunst-og Uttrykkspedagogikk er å få sjelens deltagelse med i prosessen mot målet.